

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Psühholoogia instituut

Eva-Maria Rannik

LASTE JA NOORTE ARUSAAMAD TÜÜPILISE TEISMELISE KOHTA

Uurimistöo

Juhendaja: Anni Tamm PhD

Läbiv pealkiri: Arusaamad teismeliste kohta

Tartu 2022

Laste ja noorte arusaamad tüüpilise teismelise kohta

Kokkuvõte

Uurimistöö eesmärgiks oli selgitada välja, kuidas kirjeldavad tüüpilist teismelist teismeeas noored ja lapsed, ning millised on erinevused laste ja noorte arusaamades tüüpilise teismelise kohta. Uurimuses osales kokku 268 õpilast 2.–3. klassist (keskmine vanus 8,8 aastat) ja 8.–9. klassist (keskmine vanus 14,5 aastat). Osalejatel paluti joonistada ja kirjeldada tüüpilist teismelist ning hinnata küsimustikus esitatud omaduste ja käitumisviiside kehtivust tüüpilise teismelise kohta. Tulemustest selgus, et lapsed ja noored mõtestavad tüüpilist teismelist nii positiivselt kui negatiivselt erinevate kategooriate kaudu, kirjeldades tema psühholoogilist kohanemist, käitumist, suhteid, enesearendamist ja identiteeti. Vastupidiselt lastele oli noortel tüüpilisest teismelisest pigem negatiivne ettekujutus.

Märksõnad: tüüpiline teismeline, noored, lapsed, arusaamad, stereotüübid

Children's and adolescents' conceptions of a typical teenager

Abstract

The aim of this research was to examine how adolescents and children describe a typical teenager, and what are the differences in children's and adolescents' conceptions of a typical teenager. A total of 268 students from the 2. and 3. grade (mean age 8.8 years) and from the 8. and 9. grade (mean age 14.5 years) participated in the study. Participants were asked to draw and describe a typical teenager and to evaluate the degree to which the characteristics and behaviors presented in the questionnaire apply to a typical teenager. The results showed that children and adolescents perceive a typical teenager both positively and negatively in different categories, describing their psychological adjustment, behavior, relationships, self-development and identity. In contrast to children, adolescents had a rather negative conception of a typical teenager.

Keywords: typical teenager, adolescents, children, conceptions, stereotypes

Teismeiga on arenguperiood inimese elus, mis jääb keskmise lapse ja täiskasvanuea vahele ning millega kaasnevad nii bioloogilised kui psühholoogilised muutused arenevas lapses (Butterworth & Harris, 2002; Decovič et al., 1997). Tavaliselt loetakse teismeliseks noort vanuses 13–19 eluaastat (Psychology Today kodulehekül, 2021). Teismee kohta on inimestel mitmesuguseid arvamusi, ootusi ja ettekujutusi. Seni on uuritud peamiselt täiskasvanute arusaamu (Buchanan et al., 1990), vähem on teada selle kohta, kuidas teismelised ise ja ka nooremad lapsed teismelisi kirjeldavad. Käesoleva uurimuse eesmärk on see välja selgitada.

20. sajandi alguses pakkus G. Stanley Hall (Arnett, 1999), keda peetakse teismeliste teaduslikule uurimisele aluse panijaks (White, 1992), välja teooria, et teismeiga on inimese elus tormi ja stressi (*storm and stress*) periood, mis hõlmab endas konfliktseid suhteid vanematega, ekstreemseid meeleolukõikumisi ja suurel määral negatiivsete emotsioonide kogemist, lisaks riskeerivat käitumist, mis võib avalduda näiteks kriminaalse tegevuse, reeglite rikkumise või antisotsiaalse käitumisena (Arnett, 1999; Tatar, 2001). Tänapäeval on psühholoogid arvamusel, et tormi ja stressi lähenemise põhjal teismeliste iseloomustamine ei ole päris vale, sest see on tõesti periood inimese elus, kui meeleolukõikumisi, konflikte vanematega ning riskeerivat käitumist esineb suurema tõenäosusega kui teistel eluperioodidel (Arnett, 1999). Siiski ainult selle teooria kaudu teismeliste kirjeldamine ning individuaalsete erinevuste mitteamestamine muudab arusaamad teismeliste kohta stereotüüpseteks, sest „torm ja stress“ ei iseloomusta universaalselt kõiki teismelisi (Arnett, 1999; Gross & Hardin, 2007). Sellest hoolimata on paljudel inimestel ka tänapäeval teismelistest ülekaalukalt just tormi ja stressi teooriaga kooskõlas olev ettekujutus (Bruce, 2015; Buchanan et al., 1990; Buchanan & Holmbeck, 1998; Seginar & Somech, 2000; Zeldin, 2002).

Teismeliste kohta käivaid kirjeldusi on uuritud ka täpsemalt, kui vaid tormi ja stressi teooriast lähtudes, ning selle tulemusena on ülevaade kategooriatest ja sõnadest, millega kirjeldavad tüüpilist teismelist teismeeas laste vanemad (Buchanan et al., 1990; Buchanan, 2003; Jacobs et al., 2005; Zeldin, 2002), noortega igapäevaselt oma töö kontekstis kokku puutuvad inimesed, nagu õpetajad ja koolipsühholoogid (Buchanan et al., 1990; Seginer & Somech, 2000; Tatar, 2001) ning täiskasvanud, kellel teismelistega igapäevane isiklik kokkupuude puudub (Gross & Hardin, 2007; Minnebo & Eggermont, 2007; Zeldin & Topitzes, 2002). Näiteks Buchanan ja Holmbeck (1998) leidsid, et kuigi teismeeas laste vanemad ja üliõpilased kirjeldasid teismelisi ka positiivsetes kategooriates – sõbralikena, sotsiaalsetena, aktiivsetena ja

prosotsiaalsetena – hindasid täiskasvanud negatiivseid kirjeldusi – riskialtidus/mässumeelsus; probleemne käitumine (suitsetamine, alkoholi ja narkootikumide tarvitamine); sissepoole elamine (kohmetus, ärevus ja ebakindlus) ning konformsus (näiteks vastuvõtlikkus eakaaslaste mõjutustele) – teismeliste kohta käivatena kõrgemalt. See on kooskõlas ka mitmete teiste täiskasvanute teismeliste kohta käivaid arusaamu adresseerivate uuringutega. Täiskasvanutel on küll positiivseid arusaamu teismeliste kohta, näiteks peavad nad teismelisi prosotsiaalseteks ja motiveeritud indiviidideks, kes panustavad oma kogukonda aktiivselt erinevate ettevõtmistega nagu vabatahtlikutöö, noorteprogrammides osalemine ning ühiskondlikel teemadel kaasa rääkimine (Zeldin, 2002; Zeldin & Topitzes, 2002); kirjeldavad teismelisi sotsiaalsetena, õpihimulistena, perekonnast hoolivatena (Buchanan et al., 1990), aktiivselt tööeluks ning täiskasvanute kohustusteks, nagu oma pere loomine ning pere eest hoolitsemine, valmistuvatena (Decovič et al., 1997). Samas hindavad nad negatiivsemate kategooriate alla kuuluvaid omadusi teismeliste kohta enim sobivateks. Täiskasvanute arvates on teismelised siiski ülekaalukalt orienteeritud sotsialiseerumisele sõpradega ning veedavad vähe aega perega, neil on tihti konfliktised suhted nii oma vanemate kui teistega (Jacobs et al., 2005; Zeldin, 2002; Tatar, 2001), nad on riskialtid (Cohn et al. 1995; Jacobs et al., 2005; Zeldin, 2002), mässumeelsed (Arnett, 1999; Buchanan, 2003; Buchanan & Holmbeck, 1998; Buchanan et al., 1990; Gross & Hardin, 2007), tarvitavad meelemürke (Minnebo & Eggermont, 2007), on sissepoole elavad (Buchanan, 2003; Zeldin, 2002), ebasõbralikud, laisad, isekad (Zeldin, 2002), muretsevad liiga palju oma välimuse pärast (Buchanan et al., 1990) ja on tujukad (Buchanan et al., 1990; Tatar, 2001).

Arvamusi, mis täiskasvanutel teismeliste kohta on, mõjutab muuhulgas see, milline on ühiskonnas aja jooksul välja kujunenud üldlevinud lähenemine tüüpilise teismelise kirjeldamisele ning kas see lähenemine soodustab enam positiivse või negatiivse märkamist teismeliste juures (Gross & Hardin, 2007). Täiskasvanud võivad teismelisi nii üksikindiviidi kui grupi tasandil kirjeldada stereotüüpselt (Buchanan et al., 1990), jättes kõrvale teismeliste objektiivsema hindamise (Jacobs et al., 2005). Stereotüüpsed arusaamad lihtsustavad inimestel enda jaoks kellegi defineerimist ning nende suhtes hoiaku valimist, kuid sellised lihtsustatud ja üldistatud arusaamad võivad viia läbi mõtlemata järelduste tegemiseni teiste kohta (Sawin, 1991), mis omakorda võib tuua kaasa negatiivseid tagajärgi stereotüüpselt kirjeldatud gruppi kuulujatele (Bruce, 2015). See kehtib ka teismeliste stereotüüpidele tugineva kirjeldamise puhul. Näiteks on leitud, et täiskasvanute negatiivsed stereotüüpsed arusaamad teismeliste kohta võivad

toimida ennasttäitvate ennustustena ning suunata teismelisi märkamatuult korrigeerima oma käitumist (Buchanan, 2003; Gross & Hardin, 2007; Jacobs et al., 2003; Qu et al., 2016) ja suhtumist (Seginer & Somech, 2000; Zeldin & Topitzes, 2002) nende kohta käivatele negatiivsetele stereotüüpidele vastavamaks (Gross & Hardin, 2007; Pitner et al., 2003). Negatiivsete stereotüüpide rakendamine teismeliste kirjeldamisel võib mõjutada ka teismelistega kokku puutuvate inimeste käitumist nende suhtes vaenulikumaks ja eemale hoidvamaks, mis omakorda mõjub negatiivselt teismeliste subjektiivsele heaolule (Bruce, 2015; Buchanan, 2003; Jacobs et al., 2003). Levinud arusaamad teismeliste kohta, mis on erinevatel täiskasvanutel, ning viis, kuidas teismelisi kirjeldatakse meedias (Bruce, 2015; Buchanan & Holmbeck, 1998) või kujutatakse populaarsetes noortefilmides (Stern, 2005), on väga sageli negatiivsetest stereotüüpidest mõjutatud. Need stereotüüpsed arusaamad võivad mõjutada teismeliste käitumist ja suhtumist, kuid ei anna infot selle kohta, kuidas teismelisi kirjeldaks ning millistena tegelikult tunnevad end selles arenguetapis olevad noored ise (Bruce, 2015; Cohn jt, 1995; Decovič et al., 1997; Seginer & Somech, 2000; Stern, 2005). Noorte enda teismeliste kohta käivate arusaamade uurimine pakub võimaluse analüüsida, mil määral on ühiskonnas levinud ja valdavalt just negatiivsed stereotüüpsed arusaamad teismeliste kohta integreeritud teismeliste enda nägemusse tüüpilisest teismelisest.

Üksikud varasemad uurimused teismelisi puudutavate arusaamade kohta on valimisse siiski kaasanud ka teismelised ning need uurimused annavad alust eeldada, et noortel endal on tüüpilisest teismelisest positiivsem ettekujutus kui täiskasvanutel (Seginer & Somech, 2000). Näiteks Zeldin ja Topitzes (2002) uuringust selgus, et noored peavad oluliseks rõhutada, et teismelised on prosotsiaalsed ja abivalmid. Decovič et al. (1997) uurisid teismeliste ja nende vanemate ootusi teismeele kohta ning leidsid, et noorte arvates on tüüpiline teismeline iseseisvam kui lapsevanemate arvates. Bruce (2015) uurimuses tõid teismelised välja, et nende arvates kirjeldatakse ühiskonnas tüüpilist teismelist laisana, pidutsevana, riskeerivat seksuaalkäitumist harrastavana, vandaalitsevana ning inimesena, kelle peale ei saa loota, kuid nende enda arvates on oluline välja tuua, et tüüpiline teismeline on sõbralik, hoolib oma perekonnast, näeb vaeva nii töötamisel kui õppimisel, tegeleb oma hobidega, ning ühiskonnas levinud negatiivne vaade teismelistele on pigem erand kui tavalise teismelise kirjeldus.

Käesolevas uurimistöös on lisaks noorte enda teismeliste kohta käivate arusaamade uurimisele fookuses ka laste arusaamad teismeliste kohta. Selle vanusegrupi arvamused

teismelistest on varasemates uurimustes jäetud täiesti tähelepanuta, mistõttu puudub info selle kohta, millistena näevad ja kirjeldavad teismelisi lapsed. Lastelt tüüpilise teismelise iseloomustuse uurimine võimaldab analüüsida, kuidas enda jaoks konstrueerivad tüüpilist teismelist inimesed, kes erinevalt teismelistest ja täiskasvanutest pole seda arenguperioodi veel ise kogenud.

Arusaamu tüüpilise teismelise kohta on varasemalt uuritud küsimustikega, mis sisaldavad sõnu või väiteid teismeliste kohta. Nende kehtivust hindavad vastajad Likerti-tüüpi skaalal või otsustavad, kas nende arvates see sõna või väide kirjeldab tüüpilist teismelist või mitte (Buchanan & Holmbeck, 1998; Gross & Hardin, 2007; Jacobs et al., 2005; Qu et al., 2016; Seginer & Somech, 2000; Tatar, 2001). Mõnedes uuringutes on palutud osalejatel tüüpilist teismelist vabas vormis kirjeldada (Qu et al., 2016; Tatar, 2001). Käesolevas uurimuses kombineeritakse laste ja noorte teismeliste kohta käivate arusaamade uurimiseks erinevaid meetodeid: küsimustikku, vabas vormis kirjeldusi ning joonistusi, et saada laste ja noorte teismeliste kohta käivate arusaamade osas mitmekülgsemat ülevaadet. Teismeliste kohta käivate arusaamade uurimustes pole joonistamismeetodit uurimistöö autorile teadaolevalt varasemalt rakendatud, kuid seda meetodit on kasutatud teistes arusaamu hindavates uurimustes nii täiskasvanute (Guillemain, 2004), teismeliste (Sakellari et al., 2013; Özsoy, 2012) kui laste peal (Bonoti et al., 2013; Dove et al. 1999). Joonistamismeetod on kergesti rakendatav ning selle kasutamine arusaamade hindamisel pakub inimestele võimaluse alternatiivsel ja loomingulisemal viisil väljendada neid mõtteid kellegi või millegi kohta, mida ei suudeta täpselt sõnadesse panna (Bonoti et al., 2013; Özsoy, 2012). Joonistustel võidakse kujutada ka selliseid detaile kellegi või millegi kirjeldamiseks, mis ei pruugi tulla meelde või mida ei peeta piisavalt oluliseks välja tuua, kui kirjeldamine toimub ainult sõnaliselt (Sakellari et al., 2014).

Uurimuse eesmärk ja hüpotees

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, kuidas kirjeldavad tüüpilist teismelist teismeeas noored ja lapsed, kes pole ise veel teismeikka jõudnud, ning millised on erinevused laste ja noorte arusaamades tüüpilise teismelise kohta. Tuginedes varasematele uurimustele, milles on uuritud noorte arusaamu teismeliste kohta, ning kus on leitud, et noored kirjeldavad tüüpilist teismelist pigem positiivselt (Bruce, 2005; Zeldin & Topitzes, 2002) ja peavad ühiskonnas levinud negatiivset vaadet teismelisele erandiks, mitte tavalise teismelise kirjelduseks (Bruce, 2015), püstitan hüpoteesi: teismeeas noored toovad välja rohkem

positiivseid kui negatiivseid omadusi ja käitumisviise tüüpilise teismelise kirjeldamiseks. Laste teismeliste kohta käivate arusaamade osas teaduskirjandus hüpoteesi püstitada ei võimalda, sest neid pole uurimistöo autorile teadaolevalt varasemalt uuritud. Sellest tulenevalt ei saa hüpoteesi püstitada ka laste ja noorte teismeliste kohta käivate arusaamade erinevuste osas.

Meetod

Valim

Uurimuse valimi moodustasid 2., 3., 8. ja 9. klassi õpilased neljast Eesti koolist Tartumaal ja Harjumaal. Kokku osales uurimuses 268 õpilast, neist 156 (58,21%) olid tüdrukud ja 112 (41,79%) poisid. 2.–3. klassi õpilasi oli 124 ja nende keskmine vanus oli 8,8 aastat ($SD = 0,48$). 8.–9. klassist oli 144 õpilast, osalejate keskmine vanus oli 14,5 aastat ($SD = 0,52$).

Mõõtevahendid

Laste ja noorte arusaamu teismeliste kohta uurisin joonistuste, vabas vormis kirjelduste ning Buchanan ja Holmbeck (1998) poolt välja töötatud küsimustikuga (vt Lisa).

Joonistused ja kodeerimine

Kõigepealt palusin lastel ja noortel joonistada tüüpilist teismelist ning joonistuse juurde vabas vormis kirjutada selgitusi, näiteks milline teismeline on, mida ta teeb. Joonistuste ja joonistuste juurde lisatud kirjelduste kodeerimisel toetusin varasematele uurimustele (Arnett, 1999; Seginer & Somech, 2000; Qu et al., 2016). Mõned uued kategooriad ilmnisid kogutud andmeid läbi töötades. Eristasin 16 alakategooriat, mis hiljem jagunesid viide suuremasse üldkategooriasse: psühholoogiline kohanemine, käitumine, identiteet, suhted, eneseareng/-teostamine (vt Tabel 1). Õpilaste joonistusi ja kirjeldusi kodeerisin dihhotoomselt: 0 = kategooriasse kuuluvat tunnust ei olnud mainitud, 1 = kategooriasse kuuluv tunnus oli joonistusel või sõnalises kirjelduses kajastatud.

Tabel 1.*Kategooriad, milles tüüpilist teismelist joonistustel ja kirjeldustes iseloomustati*

Üldkategooria	Alakategooria	Näited
Psühholoogiline kohanemine	Psühhopatoloogia Meeleoluhäired Omaette hoidmine Ebakindlus Hästi kohanenud	Depressioonis; suitsidaalne; unehäired Masenduses; tujukas; ärev Üksik; vajab oma ruumi; kinnine Ebakindel; haavatav; oluline teiste arvamus Rõõmsameelne; positiivselt meelestatud; enesekindel
Käitumine	Probleemne ja riskeeriv käitumine Vastutustundlik käitumine Prosotsiaalne käitumine	Tarvitab alkoholi; ropendab; ebaviisakas Hoolib oma tervisest; hoidub meelemürkidest; käitub täiskasvanulikult Sõbralik; abivalmis; viisakas
Identiteet	Identiteedi otsingud Välimus Teismeliste omased tegevused ja hoiakud	Avastab, mis talle meeldib ja mis mitte; avastab oma seksuaalsust; üritab leida oma kohta elus Üritab olla moodne; kannab mugavaid riideid; hoolitseb oma välimuse eest On palju nutiseadmetes ja arvutis; sotsiaalmeediast sõltuvuses; kuulab muusikat; kasutab noortele omast slängi; käib pidudel
Suhted	Sõpradele orienteeritus Perele orienteeritus Konfliktid vanematega	Veedab sõpradega aega; sõbrad on talle kõige tähtsamad Veedab perega aega; hoolib oma perest Ei saa oma vanematega läbi; tülitseb vanematega; ei kuula vanemate sõna
Eneseareng/-teostamine	Enesearendamisest huvitatud Enesearendamisest mittehuvitatud	Huvitub koolist; tegeleb hobidega; edasipüüdlik Ei huvitu koolist; ei tegele hobidega

Teismeliste kohta käivaid arusaamu hindav küsimustik

Paberi teisel poolel oli lastele ja noortele esitatud loetelu positiivsetest ja negatiivsetest omadustest ja käitumisviisidest (Buchanan & Holmbeck, 1998). Tõlkisime uurimistöö juhendajaga eraldiseisvalt inglise keelest eesti keelde 44 Buchanan ja Holmbeck (1998) poolt eristatud teismeliste omast omadust ja käitumisviisi. Võrdlesime juhendajaga oma tõlkeid ning valisime välja sobivaimad eestikeelsed variandid. Buchanan ja Holmbeck (1998) leitud omadustest ja käitumisviisidest otsustasime käesolevas uurimuses jätta välja kaks („seksuaalselt aktiivne“ ja „tarvitab narkootikume“), mis ei tundunud 2.–3. klassi õpilastele esitamiseks eakohased. Samuti jätsime välja omaduse „tunneb end teistega suheldes kohmakalt“, mis küsimustiku arusaadavust testides 8- ja 9-aastasele lapsele arusaamatu oli. Küsimustikku jäi 41 omadust ja käitumisviisi. Uuritavatel palusin neljapallisel Likerti-skaalal hinnata, kuivõrd iseloomulik on iga toodud omadus või käitumisviis nende arvates tüüpilisele teismelisele (1 – Ei ole üldse iseloomulik, 4 – On väga iseloomulik).

Protseduur

Valimi moodustamiseks saatsin e-kirja 14 Eesti kooli õppejuhile, milles tutvustasin oma uurimust ning küsisin, kas nende koolide 2. ja 3. ning 8. ja 9. klassi õpilastele võiks pakkuda minu uurimuses osalemist. Koolipoolse nõusoleku uurimuses osalemiseks andsid nelja kooli õppejuhid. Õppejuhtide ja klassijuhatajate abiga edastasid lapsevanemateni nõusolekulehed. Täidetud nõusolekulehed tõid õpilased oma klassijuhatajate kätte tagasi. Uurimuses osalemine oli õpilastele vabatahtlik ning neil oli võimalik igal hetkel uurimuses osalemisest loobuda.

Andmekogumine toimus 2021. aasta oktoobrikuus. Kõik andmekogumised viisin läbi ise kohapeal olles ja õpilasi juhendades. Joonistamiseks ja joonistuse juurde kirjelduste lisamiseks kulus osalejatel 15 minutit. Küsimustiku täitmiseks kulus neil 25 minutit.

Statistiline analüüs

Andmeanalüüsi viisin läbi statistikaprogrammis JASP. Uurimaks erinevusi 2.–3. klassi laste ja 8.–9. klassi noorte joonistustes ja vabas vormis kirjeldustes tüüpilise teismelise kohta, viisin läbi hii-ruut testid. Küsimustikuga kogutud andmete peal teostasid kõigepealt uuriva faktoranalüüsi. Faktoranalüüsis kasutasin faktorite eraldamiseks suurima tõepära meetodit (*maximum likelihood*), faktorite pööramiseks kaldnurkse pööramise meetodeid (*oblique* ja *oblimin*). Seadsin kriteeriumiks, et faktorite omaväärtused peavad olema suuremad kui 1 ja faktorlaadungid suuremad kui 0,3. Arvutasin välja faktoritesse laadunud väidete keskmised ning

viisin läbi sõltumatute gruppide t-testid vanuseliste erinevuste uurimiseks ja sõltuvate gruppide t-testi uurimaks, kas leitud faktorite skoorid üksteisest vanuserühmade siseselt erinevad.

Kriteeriumid vastavate andmeanalüüside läbi viimiseks olid täidetud, kuid sõltumatute gruppide t-testis oli rühmade hajuvuse kriteerium rikutud (Levene'i $p < .05$), mistõttu kasutasin Welchi korrektsiooni.

Tulemused

Lapsed ja noored kirjeldasid tüüpilist teismelist enim teismelistele omaste tegevuste ja hoiakute kaudu (56,72% üldvalimist). Üle poole lastest ja noortest (52,61% üldvalimist) töid välja, et tüüpiline teismeline on hästi kohanenud. Veidi alla poole lastest ja noortest (48,13% üldvalimist) kirjeldasid tüüpilise teismelise välimust. Tabelis 2 on kategooriatesse jagunenult toodud tüüpilise teismelise kirjelduste osakaal üldvalimist ja vanuserühmade kaupa.

Tabel 2.

Erinevate omaduste ja käitumisviiside esinemise sagedus laste ja noorte tüüpilise teismelise kirjeldustes

Üldkategooria	Alakategooria	Koguvalim %	2.–3. klass %	8.–9. klass %
Psühholoogiline kohanemine	Hästi kohanenud	52,61	62,10	44,44
	Meeleoluhäired	33,96	19,36	46,53
	Ebakindlus	15,30	8,07	21,53
	Omaette hoidmine	12,69	10,48	14,58
	Psühhopatoloogia	11,57	4,84	17,36
Käitumine	Probleemne ja riskeeriv käitumine	38,06	20,97	52,78
	Prosotsiaalne käitumine	11,94	16,94	7,64
	Vastutustundlik käitumine	7,84	11,29	4,86
Identiteet	Teismeliste omased tegevused ja hoiakud	56,72	45,97	65,97
	Välimus	48,13	44,36	51,39
	Identiteedi otsingud	9,33	0,81	16,68
Suhted	Sõpradele orienteeritus	22,39	9,68	33,33
	Konfliktid vanematega	8,58	4,03	12,50
	Perele orienteeritus	5,60	8,87	2,79
Eneseareng/-teostamine	Enesearendamisest huvitatud olemine	22,39	15,32	28,47
	Enesearendamisest mittehuviatud olemine	8,96	0,81	15,97

Märkus. $N = 268$

Hii-ruut testidest selgus, et statistiliselt olulised seosed olid vanuserühma (2.–3. klassi lapsed ja 8.–9 klassi noored) ja psühhopatoloogia, $\chi^2(1, N = 268) = 10,21, p < .001$; meeleoluhäirete, $\chi^2(1, N = 268) = 21,94, p < .001$; ebakindluse, $\chi^2(1, N = 268) = 9,32, p = .002$; probleemse ja riskeeriva käitumise, $\chi^2(1, N = 268) = 28,60, p < .001$; identiteedi otsingute, $\chi^2(1, N = 268) = 19,82, p < .001$; teismeliste omaste tegevuste ja hoiakute, $\chi^2(1, N = 268) = 10,86, p < .001$;

sõpradele orienteerituse, $\chi^2(1, N = 268) = 21,46, p < .001$; vanematega konfliktide esinemise, $\chi^2(1, N = 268) = 6,09, p = .014$; enesearendamisest huvitatud olemise, $\chi^2(1, N = 268) = 6,63, p = .010$; ning enesearendamisest mittehuvitatud olemise välja toomise vahel, $\chi^2(1, N = 268) = 18,80, p < .001$. Neid omadusi tõid joonistustes ja kirjeldustes 8.–9. klassi noored esile rohkem kui 2.–3. klassi lapsed. Statistiliselt olulised seosed olid ka vanuserühma (2.–3. klassi lapsed ja 8.–9. klassi noored) ja hästi kohanenud olemise, $\chi^2(1, N = 268) = 8,33, p = .004$; prosotsiaalse käitumise, $\chi^2(1, N = 268) = 5,48, p = .019$; ning perele orienteerituse välja toomise vahel, $\chi^2(1, N = 268) = 4,68, p = .030$. Neid omadusi tõid joonistustes ja kirjeldustes 2.–3. klassi lapsed esile rohkem kui 8.–9. klassi noored. Statistiliselt olulisi erinevusi ei ilmnunud vanuserühma ja omaette hoidmise, $\chi^2(1, N = 268) = 1,01, p = .315$; vastutustundliku käitumise, $\chi^2(1, N = 268) = 3,81, p = .051$; ning välimuse välja toomise vahel, $\chi^2(1, N = 268) = 1,32, p = .251$.

Uuriva faktoranalüüsi tulemusel jagunesid laste ja noorte poolt küsimustikus tüüpilise teismelise kohta hinnatud omadused ja käitumised kahte faktorisse. Omadused „ebakindel“ ja „veedab sõpradega aega“ ei laadunud kummassegi faktoritest. Välja jäid ka käitumisviisid „käib kohtingutel“ ja „kuulab muusikat“ ning omadus „sotsiaalne“, sest need ei sobinud sisu poolest faktorisse, millesse laadusid. Faktorisse 1 jäi lõplikus mudelis alles 21 omadust ja käitumisviisi, mis on pigem negatiivse tähendusega, mistõttu sai faktor 1 nimeks „negatiivne kirjeldus“. Faktorisse 2 jäi 15 omadust, mis on pigem positiivse tähendusega, mistõttu sai faktor 2 nimeks „positiivne kirjeldus“. Omaduste ja käitumisviiside lõplik jagunemine kahte faktorisse, omaduste ja käitumisviiside faktorlaadungite suurused ja nende omapäraelemendid on toodud tabelis 3.

Tabel 3.*Omaduste ja käitumisviiside jagunemine kahte faktorisse*

	Faktor 1 laadungid	Faktor 2 laadungid	Omapäraelemendid
sõbralik		0,714	0,469
hooliv		0,679	0,494
mässumeelne	0,538		0,532
seiklushimuline		0,539	0,591
edasipüüdlik		0,700	0,511
huvitub koolist		0,585	0,573
abivalmis		0,741	0,401
aus		0,571	0,590
katsetab, mis on võimalik või lubatud	0,443		0,743
lõbus		0,621	0,570
tarvitab alkoholi	0,686		0,440
ärev	0,516		0,737
isekas	0,428		0,706
energiline		0,344	0,825
tahab eakaaslastele meele järele olla	0,547		0,705
uudishimulik		0,532	0,655
tark		0,460	0,701
tähtustab riietust	0,475		0,746
võtab riske	0,620		0,609
hooletu	0,462		0,563
masenduses	0,580		0,663
teistega arvestav		0,642	0,557
suitsetab	0,632		0,477
kangekaelne	0,574		0,636
ebaviisakas	0,430		0,530
aktiivne		0,410	0,827
töökas		0,631	0,586
tema tähelepanu hajub kergesti	0,486		0,753
tähtsustab asju ja raha	0,434		0,775
lihtsasti sõprade poolt mõjutatav	0,537		0,720
tegutseb mõtlematult	0,561		0,510
läheb uute trendidega kergesti kaasa	0,558		0,701
segaduses	0,491		0,768
emotsionaalne	0,530		0,723
püsimatu	0,495		0,678
lahke		0,759	0,414

Sõltumatute gruppide t-test näitas, et negatiivse kirjelduse keskmine hinnang 2.–3. klassi lastel ($M = 2,38$, $SD = 0,51$) oli statistiliselt oluliselt madalam kui 8.–9. klassi noortel ($M = 3,02$, $SD = 0,40$), $t(232,42) = -11,22$, $p < .001$, *Coheni d* = -1,39. Positiivse kirjelduse keskmine hinnang 2.–3. klassi lastel ($M = 2,56$, $SD = 0,68$) ei erinenud statistiliselt olulisel määral 8.–9. klassi noorte hinnangust ($M = 2,61$, $SD = 0,36$), $t(180,43) = -0,82$, $p = .412$.

Sõltuvate gruppide t-test näitas, et negatiivse kirjelduse keskmine hinnang 2.–3. klassi lastel ($M = 2,38$, $SD = 0,51$) ei erinenud statistiliselt olulisel määral selle vanusegrupi positiivse kirjelduse keskmisest hinnangust ($M = 2,56$, $SD = 0,68$), $t(123) = -1,97$, $p = .051$, *Coheni d* = -0,18. Negatiivse kirjelduse keskmine hinnang 8.–9. klassi noortel ($M = 3,02$, $SD = 0,40$) oli statistiliselt oluliselt kõrgem kui selle vanusegrupi positiivse kirjelduse keskmine hinnang ($M = 2,61$, $SD = 0,36$), $t(142) = 7,73$, $p < .001$, *Coheni d* = 0,65.

Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas kirjeldavad teismeeas noored ja lapsed tüüpilist teismelist ning milliseid erinevusi on laste ja noorte arusaamades tüüpilise teismelise kohta. Kontrollisin ka püstitatud hüpoteesi, et teismeeas noored toovad välja rohkem positiivseid kui negatiivseid omadusi ja käitumisviise tüüpilise teismelise kirjeldamiseks.

Laste arusaamu tüüpilise teismelise kohta pole teadaolevalt varasemalt uuritud ning seega annab siinne uurimus olulise panuse mõistmaks, kuidas kirjeldavad tüüpilist teismelist lapsed. Tulemused näitasid, et lapsed hindasid küsimustikus esitatud positiivseid ja negatiivseid omadusi tüüpilise teismelise kohta ühtmoodi kehtivateks. Lastel oli küsimustiku põhjal tüüpilisest teismelisest positiivsem ettekujutus kui noortel, kes hindasid negatiivseid omadusi ja käitumisviise tüüpilise teismelise kohta enam kehtivateks.

Noorte pigem negatiivne arvamus tüüpilisest teismelisest tuli välja ka joonistustest ja kirjeldustest. Seega võib väita, et uurimistöös püstitatud hüpotees, et teismeeas noored toovad välja rohkem positiivseid kui negatiivseid omadusi ja käitumisviise tüüpilise teismelise kirjeldamiseks, ei leidnud kinnitust. Psühholoogilise kohanemise osas kirjeldas küll suur osa noortest tüüpilist teismelist hästi kohanenuna, kuid kõige rohkem toodi välja, et tüüpilisele teismelisele on iseloomulikud meeleoluhäired, lastest rohkem ja tihti mainiti ka ebakindlust ja psühhopatoloogiaid. Lapsed kirjeldasid tüüpilist teismelist seevastu pigem psühholoogiliselt hästi kohanenuna. Tüüpilise teismelise käitumist kirjeldasid nii lapsed kui noored kõige

sagedamini probleemse ja riskeerivana. Samas lapsed mainisid teismeliste probleemset käitumist oluliselt vähem ja prosotsiaalset käitumist oluliselt sagedamini kui teismelised.

Vastutustundlikku käitumist tõid nii lapsed kui noored välja harvemini kui probleemset ja riskeerivat ning prosotsiaalset käitumist. Suhete osas arvasid lapsed, et tüüpiline teismeline on orienteeritud nii sõpradele kui perele. Erinevalt lastest arvasid noored, et tüüpiline teismeline on pigem orienteeritud sõpradele, orienteeritust perele tõid noored välja harva. Lisaks arvas umbes kümnendik noortest, et tüüpilisel teismelisel on konfliktised suhted oma vanematega, mida lapsed tõid esile vähe.

Noorte pigem negatiivsed arusaamad on vastuolus varasemate uurimustega, milles teismeeas noored on rõhutanud, et tüüpilist teismelist iseloomustab prosotsiaalsus, abivalmidus (Zeldin & Topitzes, 2002), iseseisvus (Decovič et al., 1997), sõbralikkus ja oma perekonnast hoolimine, ning et ühiskonnas levinud negatiivsed stereotüüpsed arusaamad on pigem erand kui tüüpilise teismelise kirjeldus (Bruce, 2015). Noorte arusaamad tüüpilise teismelise kohta ühtivad täiskasvanute omadega, kelle arusaamu uurides on leitud, et täiskasvanud peavad negatiivseid kirjeldusi tüüpilise teismelise kohta positiivsetest enam kehtivateks (Buchanan et al., 1990; Buchanan & Holmbeck, 1998; Buchanan, 2003; Cohn et al. 1995; Gross & Hardin, 2007; Jacobs et al., 2005; Minnebo & Eggermont, 2007; Zeldin, 2002; Tatar, 2001). Varasemalt on arutletud (Buchanan, 2003; Gross ja Hardin, 2007; Jacobs et al., 2003; Pitner et al., 2003; Qu et al., 2016; Seginer ja Somech, 2000; Zeldin & Topitzes, 2002), et ühiskonnas levinud negatiivsed stereotüüpsed arusaamad teismeliste kohta võivad toimida ennasttäitvate ennustustena – soodustada teismelisi käituma neile arusaamadele vastavalt ning ka noori tüüpilist teismelist selliste kirjelduste kaudu enda jaoks mõtestama. See, et käesolevas uurimuses tõid noored tüüpilise teismelise iseloomustamisel välja rohkem negatiivseid kirjeldusi, võib olla ennasttäitvate ennustuste toimimise tagajärg. On võimalik, et noored on isiklikumalt puutunud kokku ühiskonnas levinud negatiivsete stereotüüpidega teismeliste kohta, kuid lapsed mitte, sest nemad pole teismeiga veel kogenud. Arusaamad tüüpilise teismelise kohta võivad olla kujunenud noortel ka enese või eakaaslaste analüüsimise ja lastel teismelistega kokkupuutumise tulemusena. Kuigi tormi ja stressi teooria ei iseloomusta universaalselt kõiki teismelisi (Arnett, 1999; Gross & Hardin, 2007), on psühholoogid arvamusel, et teismeeas võib esineda meeolelukõikumisi, konflikte vanematega ning riskeerivat ja probleemset käitumist rohkem kui muudel eluperioodidel (Arnett, 1999). Võibolla on noored enda või oma eakaaslaste juures

täheldanud „tormi ja stressi“ ilminguid, ning on need integreerinud oma arusaamadesse tüüpilisest teismelisest.

Tüüpilise teismelise kirjeldamine enesearengu ja -teostamise põhjal oli eespool kirjeldatud arvesse võttes erandlik, sest selles osas kirjeldasid nii lapsed kui noored tüüpilist teismelist positiivselt. Nii lapsed kui noored tõid oluliselt rohkem välja, et tüüpiline teismeline on enesearendamisest huvitatud, võrreldes enesearendamisest mittehuvitatud olemisega. See tulemus on kooskõlas Bruce (2015) uuringuga, kus noored pidasid oluliseks rõhutada, et tüüpiline teismeline on enesearendamisest huvitatud. Siiski tõid noored lastest rohkem esile nii huvitatust kui mittehuvitatust. Üks võimalik põhjus, miks see nii võib olla, on see, et teismeeas noored tõenäoliselt mõtlevad juba ka kooli lõpetamisele ja oma edasistele õppimisplaanidele ning hobide valikule, mistõttu enesearengu temaatika tuleb tüüpilise teismelise kirjeldamisel rohkem esile.

Nii lapsed kui noored kirjeldasid tüüpilist teismelist ka tema identiteedi alusel. Ligi viiendik noortest mainis eneseotsinguid, lapsed tõid eneseotsinguid välja vähe. Varasemalt on teismelisi iseloomustatud vanusegrupina, kes on segaduses ja murelikud välja selgitamiseks, kes nad on ja olla tahavad (Qu et al., 2016) ning on võimalik, et noored tõid lastest enam identiteediotsinguid välja isikliku kogemuse tõttu seesuguse segaduse ja eneseotsingutega. Eneseotsingutest sagedamini kirjeldati tüüpilise teismelise identiteeti välimuse ning teismeliste omaste tegevuste ja hoiakute kaudu. Varasemates, nii täiskasvanute kui noorte enda, teismeliste kohta käivate arusaamade uurimustes ei ole välimuse ning tegevuste ja hoiakute alusel tüüpilise teismelise iseloomustamisele lähenetud. Erandiks on Buchanan ja Holmbeck (1998) uurimus, kus täiskasvanud tõid tüüpilise teismelise kirjeldamisel välja, et ta kuulab muusikat, on lõbus, käib trendidega kaasas ning tähtsustab asju ja raha. Käesolevas uurimuses kuulusid samuti need iseloomustused teismeliste omaste tegevuste ja hoiakute alla, kuid nende alla kuulusid ka kirjeldused tüüpilise teismelise sotsiaalmeedias aja veetmisest ning nutiseadmete ja arvuti kasutamise harjumusest. Nutiseadmete, arvuti ja sotsiaalmeedia kasutuse arvestamine sellesse kategooriasse võis olla üheks tõenäoliseks põhjuseks, miks teismeliste omaste tegevuste ja hoiakute kategooria oli populaarne tüüpilise teismelise kirjeldamisel. Varasemad sarnased uurimused on peamiselt läbi viidud perioodil, mil digivahendid polnud veel palju arenenud (1990ndad ja 2000ndate algus). Tänapäeval on nutiseadmete ja sotsiaalmeedia kasutamine erinevas vanuserühmas inimeste, eriti noorte (Orben, 2020), igapäevaelu suureks osaks

kujunenud (Fobian et al., 2016). Üleüldiselt teismelistele omastest tegevustest ja hoiakutest võiks noortel isikliku kokkupuute alusel olla rohkem teada kui lastel, mistõttu nad sinna kategooriasse kuuluvaid kirjeldusi lastest enam välja tõid. Samas kasutasid ka lapsed seda kategooriat tüüpilise teismelise kirjeldamisel palju, võimalik põhjus võib seisneda selles, et teatud tegevused ja hoiakud, mis on teismelistele omased, paistavad hästi välja ka kõrvaltvaatajaile. See, et lapsed ja noored kirjeldasid tüüpilise teismelise identiteeti palju ka tema välimuse kaudu, annab alust järeldada, et teismelise identiteedi oluliseks edasiandjaks ja heaks kirjeldajaks peetakse muu hulgas tema välimust. Võimalik, et käesolevas uurimuses soodustas tüüpilise teismelise välimuse kirjeldamist joonistamise meetodi kasutamine, mida varasemalt teismeliste kohta käivaid arusaamu uurivates teadustöodes ei ole kasutatud.

Antud uurimusel on mitmeid tugevusi. Esiteks annab see panuse teismeliste kohta käivate arusaamade mõistmisesse kahe seni tagaplaanile jäetud vanusegrupi kaasamise kaudu – noorte, kelle arusaamu on uuritud vähe, ja laste, kelle tüüpilise teismelise mõtestamist polegi varasemalt uuritud. Joonistuste, kirjelduste ja küsimustiku kombineerimine andis laste ja noorte tüüpilise teismelise kohta käivatest arusaamadest parema ülevaate. Käesolev uurimus on esimene, kus teismeliste kohta käivaid arusaamu uuriti muu hulgas joonistuste abil. Nende analüüsimine andis võimaluse märgata tüüpilise teismelise kirjeldustes detaile, mida lapsed ja noored sõnaliselt ei väljendanud, kuid joonistustel selgelt kujutasid.

Uurimusel on ka mõned kitsaskohad, mis potentsiaalselt võisid tulemusi mõjutada. Üheks puuduseks on joonistuste ja kirjelduste kodeerimine ainult ühe inimese poolt, mistõttu ei saanud hinnata kodeerimise reliaablust. Kitsaskohaks võib pidada ka seda, et mõõtevahendis kasutatud küsimustiku adapteerimine eesti keelde piirdus tõlkimise ja pilootuuringuga eestikeelse variandi arusaadavuse testimiseks. Mitme tõlkija kaasamine küsimustiku tõlkeprotsessi ning pilootuuringu läbi viimine on küll adapteerimise olulised osad, kuid psühhomeetrilist kontrolli reliaabluse ja valiidsuse hindamiseks küsimustikul läbi ei viidud.

Kokkuvõttes näitab antud uurimus, et lapsed ja noored mõtestavad tüüpilist teismelist erinevate kategooriate kaudu, kirjeldades tema psühholoogilist kohanemist, käitumist, suhteid, enesearendamist ja identiteeti, sealjuures tuues välja nii positiivseid kui negatiivseid omadusi. Vastupidiselt lastele on noortel tüüpilisest teismelisest pigem negatiivne ettekujutus, mis võib olla mõjutatud ühiskonnas levinud negatiivsetest stereotüüpidest teismeliste kohta, millega nad on ise pidanud kokku puutama. Seda teadmist saaksid teismelistega kokku puutuvad inimesed,

näiteks lapsevanemad, õpetajad ja koolipsühholoogid igapäevaelus arvesse võtta ning teadlikult pöörata rohkem tähelepanu sellele, kuidas nad teismelistesse suhtuvad, et vähendada noorte kokkupuudet teismeliste negatiivse stereotüüpiseerimisega. Oluline oleks juba varakult teadlikumalt kujundada arusaamu teismelistest, sest nagu uurimuse tulemustest selgus, ei ole keskmises lapseeas lastel veel teismeeast negatiivset nägemust. Tulevikus võiks käesoleva uurimusega sarnastes võtta vaatluse alla ka teismeliste enesekirjeldused, mida võrrelda nende tüüpilise teismelise kirjeldustega, mis annaks võimaluse konkreetselt hinnata, kuivõrd sarnaselt või erinevalt mõtestavad noored tüüpilist teismelist ja oma kogemust teismelisena. Lisaks võiks edasistes teadustöodes uurida seda, kas laste ja noorte arusaamades tüüpilise teismelise kohta on soolisi erinevusi, mis antud uurimuses vaatluse all ei olnud, ning viia käesoleva uurimusega sarnane läbi kultuuriliselt mitmekesisemal valimil, et uurida võimalikke kultuurilisi erinevusi tüüpilise teismelise kirjeldustes.

Kasutatud allikad

- Arnett, J. J. (1999). Adolescent storm and stress, reconsidered. *American Psychologist*, *54*(5), 317–326. doi:10.1037/0003-066x.54.5.317
- Bonoti, F., Leondari, A., & Mastora, A. (2013). Exploring children's understanding of death: through drawings and the death concept questionnaire. *Death Studies*, *37*(1), 47–60. DOI: 10.1080/07481187.2011.623216
- Bruce, D. L. (2015). Re-constructing and re-presenting teenagers: using media literacy to examine cultural constructions of adolescents. *The English Journal*, *104*(3), 68–74. <http://www.jstor.com/stable/24484461>
- Buchanan, C. M., Eccles, J. S., Flanagan, C., Midgley, C., Feldlaufer, H., & Harold, L. D. (1990). Parents' and teacher's beliefs about adolescents: effects of sex and experience. *Journal of Youth and Adolescence*, *19*(4), 363–394. <https://doi.org/10.1007/BF01537078>
- Buchanan, C. M., & Holmbeck, G. N. (1998). Measuring beliefs about adolescent personality and behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, *27*(5), 607–627. <https://doi.org/10.1023/A:1022835107795>
- Buchanan, C. M. (2003). Mother's generalized beliefs about adolescents: links to expectations for a specific child. *Journal of Early Adolescence*, *23*(1), 29–50. DOI: 10.1177/0272431602239129
- Butterworth, G., & Harris, M. (2002). *Arengupsühholoogia alused*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Cohn, L. D., Macfarlane, S., Yanez, C., & Imai, W. K. (1995). Risk-perception: differences between adolescents and adults. *Health Psychology*, *14*(3), 217–222. doi: 10.1037//0278-6133.14.3.217
- Decovič, M., Noom, M. J., & Meeus, W. (1997). Expectations regarding development during adolescence: parental and adolescent perceptions. *Journal of Youth and Adolescence*, *26*(3), 253–272. DOI:10.1007/s10964-005-0001-7
- Dove, J. E., Everett, L. A., & Preece, P. F. W. (1999). Exploring a hydrological concept through children's drawings. *International Journal of Science Education*, *21*(5), 485–497. DOI: 10.1080/095006999290534

- Fobian, A. D., Avis, K., & Schwebel, D. C. (2016). The impact of media use on adolescent sleep efficiency. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 37(1), 9–14.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4691399/>
- Gross, E. F., & Hardin, C. D. (2007). Implicit and explicit stereotyping of adolescents. *Social Justice Research*, 20(2), 140–160. DOI: 10.1007/s11211-007-0037-9
- Guillemin, M. (2004). Embodying heart disease through drawings. *Health*, 8(2), 223–239.
doi:10.1177/1363459304041071
- Jacobs, J. E., Chhin, C. S., & Shaver, K. (2005). Longitudinal links between perceptions of adolescence and the social beliefs of adolescents: are parents' stereotypes related to beliefs held about and by their children? *Journal of Youth and Adolescence*, 34(2), 61–72.
DOI: 10.1007/s10964-005-3206-x
- Minnebo, J., & Eggermont, S. (2007). Watching the young use illicit drugs: direct experience, exposure to television and the stereotyping of adolescents' substance use. *Young*, 15(2), 129–144. <https://doi.org/10.1177/110330880701500202>
- Orben, A. (2020). Teenagers, screens and social media: a narrative review of reviews and key studies. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 55, 407–414.
<https://doi.org/10.1007/s00127-019-01825-4>
- Pitner, R. O., Astor, R. A., Benbenishty, R., Haj-Yahia, M. M., & Zeira, A. (2003). The effects of group stereotypes on adolescents' reasoning about peer retribution. *Child Development*, 74(2), 413–425. <https://www.jstor.org/stable/3696321>
- Psychology Today kodulehekülg. (2021). Adolescence.
<https://www.psychologytoday.com/us/basics/adolescence>
- Qu, Y., Pomerantz, E. M., Wang, M., Cheung, C., & Cimpian, A. (2016). Conceptions of adolescence: implications for differences in engagement in school over early adolescence in the United States and China. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(7), 1512–1526.
DOI 10.1007/s10964-016-0492-4
- Sakellari, E., Lehtonen, K., Sourander, A., Kalokerinou-Anagnostopoulou, A., & Leino-Kilpi, H. (2014). Greek adolescents' views of people with mental illness through drawings: mental health education's impact. *Nursing and Health Sciences*, 16(3), 358–364.
doi:10.1111/nhs.12113

- Sawin, G. (1991). How stereotypes influence opinions about individuals. *A Review of General Semantics*, 48(2), 210–212. <https://www.jstor.org/stable/42577286>
- Seddig, D. (2020). Individual attitudes toward deviant behavior and perceived attitudes of friends: self-stereotyping and social projection in adolescence and emerging adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 49, 664–677. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01123-x>
- Seginer, R., & Somech, A. (2000). In the eyes of the beholder: how adolescents, teachers and school counselors construct adolescent images. *Social Psychology of Education*, 4(2), 139–157. DOI:10.1023/A:1009617610369
- Stern, S. R. (2005). Self-absorbed, dangerous, and disengaged: what popular films tell us about teenagers. *Mass Communication & Society*, 8(1), 23–38. https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0801_3
- Zeldin, S. (2002). Sense of community and positive adult beliefs toward adolescents and youth policy in urban neighborhoods and small cities. *Journal of Youth and Adolescence*, 31(5), 331–342. <https://doi.org/10.1023/A:1015624507644>
- Zeldin, S., & Topitzes, D. (2002). Neighborhood experiences, community connection and positive beliefs about adolescents among urban adults and youth. *Journal of Community Psychology*, 30(6), 647–669. DOI: 10.1002/jcop.10025
- Tatar, M. (2001). Counsellors' perceptions of adolescence. *British Journal of Guidance & Counselling*, 29(2), 213–231. <https://doi.org/10.1080/03069880020047148>
- White, S. H. (1992). G. Stanley Hall: from philosophy to developmental psychology. *Developmental Psychology*, 28(1), 25–34. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.1.25>
- Öszoy, S. (2012). Investigating elementary school students' perceptions about environment through their drawings. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(2), 1117–1139. https://www.researchgate.net/publication/301611991_Investigating_Elementary_School_Students'_Perceptions_about_Environment_through_Their_Drawings

Lisa**Uurimistöö mõõtevahend**

Tere!

Soovime teada saada, milline on Sinu arvamus tüüpilisest teismelisest. Palun loe küsimusi hoolikalt. Pea meeles, et oleme huvitatud Sinu arvamusest. Õigeid ja valesid vastuseid ei ole.

Mis klassis Sa käid?2. klassis 3. klassis 8. klassis 9. klassis **Kui vana Sa oled?**

_____ -aastane

Kas Sa oled poiss või tüdruk?poiss tüdruk

1. **Joonista, milline on Sinu arvates üks teismeline. Palun kirjuta oma joonistuse juurde ka selgitusi – milline ta on, mida ta teeb?**

2. Järgnevas tabelis on loetelu erinevatest omadustest ja käitumisviisidest. Palun märgi, kui iseloomulik on kirjeldatud omadus või käitumine Sinu arvates tüüpilisele teismelisele. Vali kastike, mis sobib Sinu vastusega kõige paremini, ja tee sinna rist.

	1 Ei ole üldse iseloomulik	2 Pigem ei ole iseloomulik	3 Pigem on iseloomulik	4 On väga iseloomulik
Sõbralik				
Hooliv				
Mässumeelne				
Veedab sõpradega aega				
Kuulab muusikat				
Seiklushimuline				
Edasipüüdlik				
Huvitub koolist				
Abivalmis				
Aus				
Katsetab, mis on võimalik või lubatud				
Lõbus				
Tarvitab alkoholi				
Ärev				
Isekas				
Energiline				
Tahab eakaaslastele meele järele olla				
Uudishimulik				
Tark				
Tähtsustab riietust				
Võtab riske				
Hooletu				
Masenduses				
Teistega arvestav				
Käib kohtingutel				
Suitsetab				
Kangekaelne				
Ebaviisakas				
Ebakindel				
Aktiivne				
Töökas				
Tema tähelepanu hajub kergesti				
Tähtsustab asju ja raha				
Sotsiaalne				
Lihtsasti sõprade poolt mõjutatav				
Tegutseb mõtlematult				
Läheb uute trendidega kergesti kaasa				
Segaduses				
Emotsionaalne				
Püsimatu				
Lahke				

Käesolevaga kinnitan, et olen korrekselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Eva-Maria Rannik